

ende andersins, staende op den nieuwen bouw, op de Coornmerckt par ordonnantie (van de schepenen) datum 4n Jullij 1725, per reste; 66 pond 13 s. 4 d. grooten.

Cf. Stadsarchieven, reeks 533, nrs. 185 en 186; zie ook de rekening van Matthijs zelf op datum van 4 juli 1725.

RIJKSWACHTKAZERNE GROENDREEF *

Welk rechtgeaard Gentenaar kent niet de kazerne aan de Groendreef? De woonst van een vijfhonderdtal gerechtsdienaren? Hoevelen van ons zijn niet reeds, met benepen hart binnengegaan voor het afleggen van een verklaring of het laten keuren van nieuwe autobanden of lichten? De meesten zullen wel met een zucht van verlichting de moderne gebouwen hebben verlaten zonder te beseffen dat ze voet hadden gezet op bodem met een rijk geschiedkundig verleden.

Reeds vóór de XIe eeuw bevond zich aldaar het verblijf van de familie Vaernewyck. Het omwalde kasteel, meestal “steengoed” genoemd, stond op het terrein waar nu het kazernecomplex van de rijkswacht verrijst. Het plan van Hondius uit 1641 toont ons duidelijk waar het steengoed gelegen was. (Afb. 1) De twee aardewegen zichtbaar op die kaart kan men vereenzelvigen met de huidige Wielewaal- en Virginiastraat.

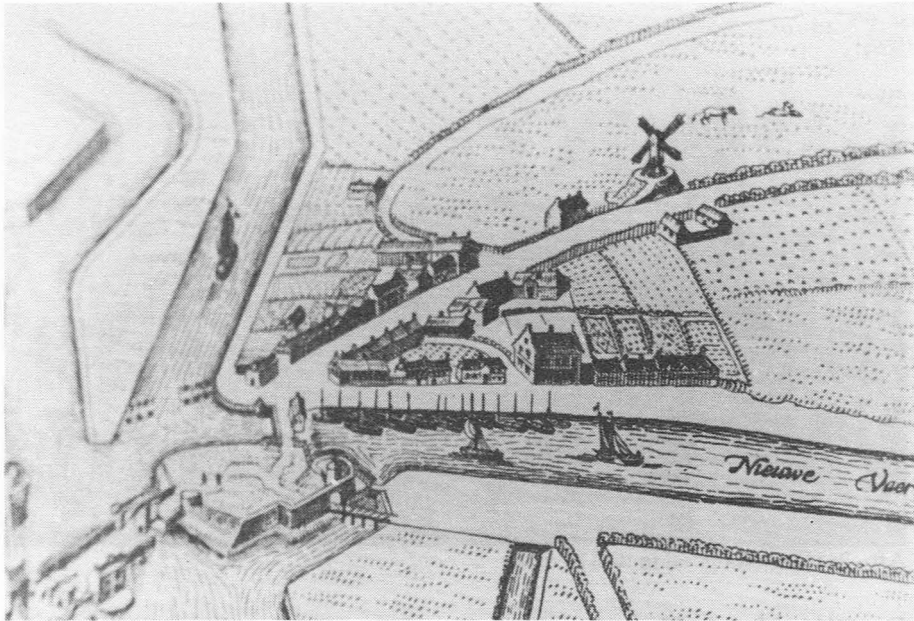
Niettegenstaande Jan van Vaernewyck in 1395 overleed zonder mannelijke ergenamen na te laten en het ganse bezit in vrouwelijke lijn buiten de familie viel, behielden de nieuwe eigenaars de trotse titel “heer van Vaernewyck”. De familie speelde in de loop der jaren een voorname rol in Gent. (1)

De akkergronden en bossen die bij het goed behoorden strekten zich uit tot de parochies Sint-Martinus (Ekkergem), Mariakerke en Wondelgem. Het geheel besloeg meer dan 22 bunder land (1 bunder = 1Ha40a). De familie had het goed verkregen voor bewezen diensten aan de Graven van Vlaanderen en hield het in achterleen van het leenhof van de Oudbrug.

Buiten het innen van penningen en tienden hadden de heren nog recht op : “vrye voghelerie, visscherie, zwaenerie; ende van elcken coopman die gansen dryft over het voorseide heerscip, eene gans...”. Ze profiteerden van “vrye kerkgheboden ten drie prochien, dats t’Eckerghem, te Mariakercke ende te Wondelghem... ende eenen pratere in de selve prochien.” Afgezien

---

* Het eerste artikel in deze reeks verscheen in “Ghendtsche Tydinghen” 1985 Nr. 4.

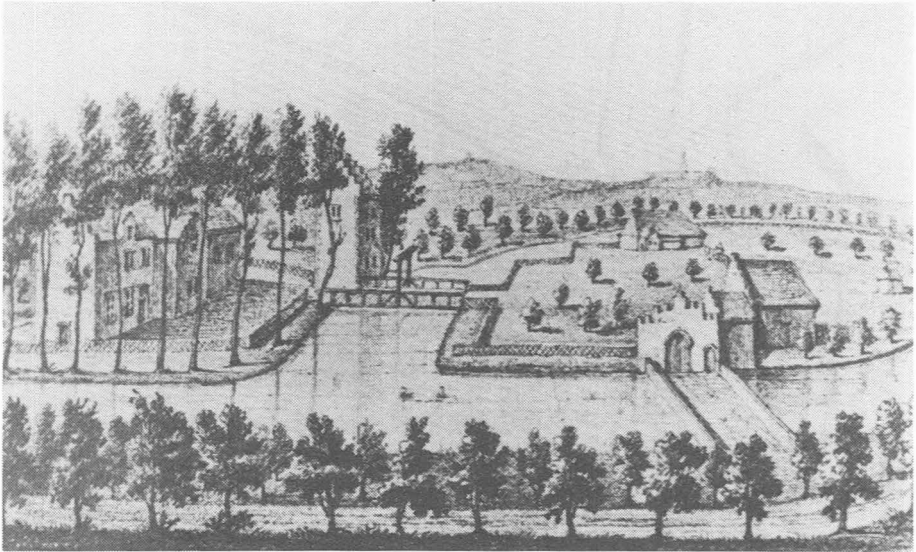
Afb. 1. Kaart Hondius 1641. Omgeving Brugse Poort met Steengoed Vaernewyck.

van nog vele andere voordelen waren ze ook nog opperkerkmeester van de kerk te Ekkergem en mochten ze in hun gebied recht spreken, nochtans zonder toepassing van lijfstraffen.

Zoals we voorheen lazen, viel de heerlijkheid in 1395 langs vrouwelijke lijn buiten de familie Vaernewyck, ze ging over naar het geslacht Neuville. Deze verkochten het in 1446 aan Jan de Gruutere. In 1620 begon men met het graven van het kanaal naar Brugge (Brugse vaart) die het grondgebied middendoor deelde.

Het leen bleef tot 1689 in handen van de familie de Gruutere tot het bij de dood van de kinderloze Willem, heer van Mariakerke, Vaernewyck, Vogelsang en Ryvisch, in het bezit kwam van zijn echtgenote Maria-Theresia Vereycken. (Afb. 2) Haar erfgenamen verkochten het in 1691 aan David Brandt, lid van de Raad van Vlaanderen. Het koopkontraakt spreekt van een "vervallen steengoed". Pieter-Frans Penneman, erfgenaam van Brandt, schonk het goed aan zijn zoon die het op zijn beurt in hypotheek gaf aan een zekere Joanna van Schoebeke uit Brugge. In 1769 kocht graaf Gage, van Franse afkomst maar te Gent wonende, het domein, liet het oude steengoed afbreken en het "naar de modernste gouste uyt den grond opnieuw optrekken".

In 1784 bood de graaf, tot tweemaal toe, de heerlijkheid in veiling aan maar er kwamen geen kopers opdagen. Uiteindelijk kocht een gewezen schoenmaker, J.F. Van de Vijvere, het goed en dreef er handel in "witte piqué, bombazijn, mousseline en katoen" en dat alles "voor een civiele prijs".

Afb. 2. Het Steengoed in de 17e eeuw.

Diezelfde Van de Vijvere verkreeg van de toenmalige titelvoerende Graaf van Vlaanderen, nl. Jozef II van Oostenrijk, de vergunning het leen in vrij erfgoed te veranderen. (2) Dit was de doodssteek voor de eeuwenoude heerlijkheid.

De Gazette van Gend van 27 december 1785 kondigt de verkoop aan, in de “herberge de Palings-Huyzen buyten de Brugsche Poorte” van niet minder dan 62 verschillende partijen grond en woonerf. Het steengoed met omliggend park, nu kasteeltje genoemd, behoorde in 1816 toe aan de handelaar Bracq uit Gent. Deze verkocht het aan een zekere Van der Donck die het op zijn beurt doorverkocht aan de hoogleraar en bibliothecaris van de Gentse Hogeschool, baron Julius de Saint-Genois die er zijn zomerverblijf inrichtte. In 1864 werd het bewoond door professor François Laurent schepen van onderwijs van de stad Gent. (3) (Afb. 3)

De laatste eigenaar, Callier, verkocht het ondertussen vervallen kasteel in 1902 aan de S.W. vennootschap “Vooruit” die het liet afbreken.

In de plaats kwam een luthuisje voor bejaarden. Deze kleine oase voor ouden van dagen hield niet lang stand want het oude Vaernewyckse goed zou nu snel worden volgebouwd met fabrieken.

Reeds in 1870 had men langs de Lijsterstraat een vlasspinnerij de “Filature du Nord” opgetrokken. De eigenaar ALLIER liet in 1910 de naam veranderen in “Linière du Canal”. Twee jaar later, in 1912, verkocht hij de fabriek aan de vennootschap “Vooruit”. Deze gaf op haar beurt een nieuwe naam aan de spinnerij die nu “Nouvelle Linière du Canal” in de volksmond het “nieuw fabriekske” genoemd werd. In 1911 opende de firma Motte de katoenspinnerij- en weverij “L’Avenir” aan de Duifstraat (nu Tortelduifstraat) en de Nachtegaalstraat (nu Wielewaalstraat).

Na de eerste wereldoorlog rezen op de Groendreef, tussen de Lijster en Katoenstraat (nu Virginiastraat) aanzienlijke gebouwen op waarin het centraal bureau van de gefusioneerde bedrijven "Filature Braine-Chateau", "Filatures Réunies" en de "Filatures Mont St-Paul, de Sidac" werden ondergebracht.

Men mag aannemen dat de oppervlakte die "L'Avenir", "Nouvelle Linière du Canal" en de gebouwen van het centraal bureau innamen ongeveer deze was van het perceel omvattende het kasteel en de hovingen verkocht in 1785.

In 1926 richtte men in de gebouwen van de ondertussen ook overgenomen "Nouvelle Linière du Canal" een nieuwe fabriek op : de "Filsoietis". Deze spinnerij schakelde om van vlas op viscose-zijde. Zwaar getroffen door de crisis der dertiger jaren ging "Filsoietis" in 1939 in faling en werd door de staat gevorderd.

Tijdens de tweede wereldoorlog, op 31 juli 1941, kocht de dienst der domeinen de fabriek in naam van de staat van "L'Office des Interventions de crise" voor de som van 5,5 miljoen frank. De Duitse bezetters betrokken de gebouwen tot het einde van de oorlog. Bij de bevrijding werd de fabriek duchtig beschoten vanaf de Palingshuizen waar de aftrekkende Duitsers zich hadden verschanst. (4) Ook de Engelse bevrijders gebruikten de werkhuishallen als garages en opslagruimten.

Na de oorlog kreeg de stad Gent het oude Sint-Pietersklooster, tot dan gebruikt als kazerne, in volle eigendom terug. De Eerste Mobiele Rijkswachtgroep die in de leprozerie van deze abdij gehuisvest was kwam daardoor op straat te staan. Na lange besprekingen en veel moeilijkheden werd "Filsoietis" hun aangewezen als nieuw tehuis. In augustus 1948 kwamen de rijkswachters de fabriek betrekken. De gebouwen bevonden zich in een erbarmelijke toestand. Grootschalige herstellings- en aanpassingswerken waren noodzakelijk. (Afb. 4)

Daar ook de weverij en spinnerij "L'Avenir" van Motte, door gebrek aan bestellingen in 1966 werden opgedoekt, kon de Mobiele Groep ook over die terreinen beschikken. Tot de fabriek op 13 september 1973 door de staat werd opgekocht betaalde men symbolisch één frank per jaar huur aan Motte. De grote binnenplaats richtte men in als parkeerplaats, de gebouwen als magazijnen en garages voor dienst- en aangeslagen wagens. De kantoorlokalen en het woonhuis van de portier paste men aan als voorlopige klas- en studielokalen voor het Universitair Centrum.

Door de voortdurende uitbreiding en modernisering van de Rijkswacht was het ook nodig de kazerne in de Ridderstraat, waarin zich de diensten van Oost- en West-Vlaanderen bevonden te vergroten of te verplaatsen. De keus viel op de terreinen van het Vaernewyckgoed aan de Groendreef. In eerste fase voorzag men een nieuwbouw voor de burelen van het Gebied en de Territoriale Groep. Men begon einde 1970 de opslagplaatsen van

Afb. 4. Luchtfoto rond 1960. Er is nog geen enkel nieuw gebouw opgetrokken. Eigen dokumentatie.

“Filsoietis” op de hoek Groendreef-Lijsterstraat af te breken. Het nieuwe gebouw kon worden betrokken in 1973. De tweede fase voorzag een parkeergarage voor het rollend materieel van de Territoriale Groep aan de Lijsterstraat (1973-74). Als derde kwamen een refter, keuken en medische afdeling het complex vergroten, opgetrokken op de hoek van de Groendreef en Virginiastraat (1981).

Verder zijn nog voorzien; een universitair centrum met auditoria, lezalen en logementen voor de kandidaat rijkswachtofficiëren die de lessen volgen aan de Gentse universiteit. Men wil nog in de jaren die volgen een sporthal met zwembad, nieuwe garages en werkhuizen voor de Mobiele Groep en moderne logementen en recreatieruimten voor drie escadrons rijkswachters bouwen. Of deze plannen ooit zullen worden gerealiseerd is, in het raam van de huidige besparingen, een groot vraagteken.

Wat er ook kome, laat ons hopen dat alle gerechtsdienaren die op de gronden van het oude steengoed wonen of nog zullen wonen, steeds de leuze van de Vaernewycks indachtig zullen zijn;

Laet Vaeren Nyt (Afb 5)

Afb. 5. Wapenschild van de Vaernewyck's.

Roger VAN AERDE
1984

BRONNEN

- DE POTTER F: Geschiedenis van de gemeenten der Provincie Oost-Vlaanderen; Mariakerke.-1864-70-
- Van Den Broecke, pastoor: Manuscript en aantekeningen. Bibliotheek van Bisdom Gent.
- Rooigemgalm, parochieblad St-Theresia. Verschillende jaargangen.
- Decavele Johan: Rooigem; uit Toerisme in Oost-Vlaanderen, 1977 N°1.
- Gazette van Gend; verschillende jaargangen.
- Ministerie van Openbare Werken, dienst Domeinen, afdeling Gent.
- Ministerie van Openbare Werken, dienst Pers en Voorlichting.

NOTEN

- (1) Reeds in het jaar 960 spreekt men van de familie Vaernewyck. Inventaire du château d'Elseghem Tome II; uit het Frans; "Uittreksel uit een oude kroniek van het jaar 960 waarin vermeld wordt dat tijdens de belegering van Gent door de koning van Frankrijk, Engeland en Schotland en dat terwijl Arnould zoon van Boudewijn graaf van Vlaanderen zich in Italië bevond, een van de banieren die op de stadstorens wapperden deze was van de Vaernewycks."
- (2) Op 13 juni 1785 "geconverteerd in vry allodiael en deelzaam Goed".
- (3) Laurent was een der grondleggers van de kring "Geluk in t'Werk".
- (4) Marchal Jean-Paul : De bevrijding van Gent. -1980-

DE GESCHIEDENIS VAN DE VYT-BORLUUTFUNDATIE EN HET LAM GODS (vervolg)

* **1562.** Marcus van Vaernewijck schrijft in zijn Nie Tractaet (229) "In Sente Jans keercke es een autaeer tafel te zienne... Meester Jan van Eyck hiet den meester publycke Van Maeseyc een stedeken in ruudt Kempen lant". In de voorstudie voor het epithier voor Keizer Karel lezen we : "Contre ung pillier a costes destre dessou les orges pres des fonds est un lame de cuivre ou est cest espitaphe. Hic iacet eximia clarius virtute Ionnes. In quo picturae gratia mira fuit Spirantes formas & bumum florentibus herbes pinxit ad vivum quodlibet egit opus quippe illi Fideas & cedere debet Apelles arte illi inferior et polycetis erat crudelis igitur crudelis dicite parcas Quae talem nobis eripueri irrum Actum Vivat ut in coelis qui legis ora proecor. Epithaphium excellens tubula Gandensis (vermelding grafschrift van Jan in de St. Donaaskathedraal te Brugge en het Lam Gods) (noot 183).